

Studijní opora k předmětu

Současná česká literatura

zimní semestr prvních ročníků

bakalářských studijních programů

učitelství českého jazyka a literatury

Přednášející: PaedDr. Ivo Harák, Ph.D.

Cvičící: PaedDr. Ivo Harák, Ph.D.

První přednáška: Co rozumíme termínem „současná česká literatura“?

Prostudujte přednášku v pptx.

Odpovězte na následující otázky:

- 1) Uveďte příklady milníků vývoje české literatury ve 20. století a určete, jakými okolnostmi byly vymezeny.
- 2) Ve kterém období svého vývoje po 2. světové válce nepodléhá před rokem 1989 česká literatura cenzurním omezením?
- 3) Odkdy vnímáme českou literaturu jako „současnou“; jaké jsou její charakteristické rysy?
- 4) Co rozumíme pod literární postmodernou?
- 5) Kdy se u nás znaky tohoto (myšlenkového a) uměleckého směru objevily poprvé?

Formulujte odpovědi:

Příklady odpovědí na formulované otázky:

- 1) Například roky 1918, 1938-9, 1945, 1956, 1968, 1989 – ve všech případech se jedná o události historickopolitické (a nikoli primárně literární).
- 2) Od března do srpna 1968 byla u nás oficiálně zrušena cenzura periodického a neperiodického tisku.

3) Dominantně až od roku 1989; jejími podstatnými rysy jsou: neexistence cenzury či ideologické indoktrinace, přítomnost nových (ne jen tištěných) médií, literárněkritický přístup (k ní) převažuje nad literárněhistorickým.

4) Literární směr rozvíjející se v západních literaturách cca od 50. let XX. století. K jeho signifikantním znakům patří kritický přístup k umělecké moderně či avantgardě, popírání transhistorické platnosti umělecko-teoretických konceptů, teorie „konce kultury“ (zejména té anticko-křesťansko-židovské), teze, že si umělec / čtenář určuje vlastní *úhel pohledu* vede ke smýváním rozdílu mezi *velkým* uměním a spotřební kulturou (např. v pop-artu), často jsou využívány fantastické dějové prvky, metafikční odkazy, absurdní jazykové hry a žánrové zlomy, v popředí stojí zájem o spolupráci recipienta při dotvoření díla a o hravý rozklad zavedených konceptů a konvencí, také v oblasti literatury jsou využity moderní komunikační technologie.

5) Na konci 60. let XX. století; v souvislosti s politickým uvolněním a možností vejít (znovu) ve styk s proudy a směry západní kultury (ale např. také s magickým realismem jihoamerickým).

Rozšiřující četba:

NÜNNING, Ansgar: *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno. Host 2006. s 621 – 622

NOVOTNÝ, Vladimír: *Mezi moderností a postmoderností*. Praha. Cherm 2003

ZIZLER, Jiří: Otevřená dekáda. In: *V souřadnicích volnosti*. Praha. Academia 2008. S. 13 – 20

MACHALA, Lubomír: *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990 – 1995*. Olomouc. Rubato 1996

RAMBOUSEK, Jiří: *Nesoustavná rukověť české literatury*. Praha. TORST 2003

Klíčová slova: literatura, současná česká literatura, literární vývoj, postmoderna, ideologická indoktrinace, cenzura.

Druhá přednáška: Literatura (konce) let šedesátých a období tzv. normalizace

Prostudujte přednášku v pptx.

Odpovězte na následující otázky:

- 1) Které z literárních periodik 60. let XX. století stálo v opozici vůči marxistické filozofii a oficiální doktríně socialistického realismu, kteří významní spisovatelé v něm publikovali?
- 2) Jmenujte významné tvůrce české varianty absurdního dramatu pro naše *malé scény* 60. let XX. století a jejich díla.
- 3) Jeden z významných tvůrců ego-dokumentární románové prózy se na konci 60. let stal autorem manifestu vyjadřujícího se k aktuální politické situaci, v období tzv. normalizace byl signatářem významného manifestu požadujícího po politické moci uznání základních lidských práv; zároveň – jako autor tehdy ineditní – vydává texty své a svých kolegů v jedné z našich nejvýznamnějších samizdatových edic. Jak se jmenuje on, jím sepsaný, a jím podepsaný text, jaký název dal své edici?
- 4) Jeden se signatářů manifestu podepsaného výše uvedeným autorem byl slovesným tvůrcem vydávajícím za normalizace své texty v oficiálních nakladatelstvích, v exilu i samizdatu. Za svoje celoživotní básnické dílo obdržel Nobelovu cenu za literaturu. Jak se tento autor jmenuje a ve kterém roce se tak stalo?
- 5) Jak se jmenuje instituce sdružující za normalizace české oficiálně publikující autory?

Formulujte odpovědi:

Příklady odpovědí na formulované otázky:

- 1) Šlo o časopis Tvář (vycházející v letech 1964-65 a 1968-69), mezi jehož autory patří například Jiří Gruša, Petr Kabeš, Jan Lopatka, Jiří Pištora, později Bohumil Doležal, Václav Havel, Zbyněk Hejda, Věra Linhartová nebo Emanuel Mandler.
- 2) V 60. letech XX. století jimi u nás byli například Václav Havel (Zahradní slavnost, Vyrozumění, Ztížená možnost soustředění), Ivan Vyskočil (Cesta do Úbic, Meziřečí, Blbá hra aneb Křtiny v Hbřbívích), Ladislav Smoček (Piknik, Bludiště, Podivné odpoledne dr. Zvonka Burkeho) nebo Milan Uhde (Král Vávra, Výběrčí, Svědkové).
- 3) Ludvík Vaculík, 2 000 slov, Charta 77, edice Petlice.
- 4) Jaroslav Seifert (signatář Charty 77; svůj podpis nikdy neodvolal) získal Nobelovu cenu za literaturu v roce 1984.
- 5) Jde o Svaz českých spisovatelů.

Rozšiřující četba:

JANOUSEK, Pavel a kol.: *Zlatá šedesátá*. Praha. ÚČL AV ČR 2000

WIENDL, J. a kol. : *Normy normalizace*. Praha – Opava. ÚČL AV ČR – Slezská univerzita 1996

PŘIBÁŇ, Michal a kol.: *Český literární samizdat 1948 - 1989*. Praha. Academia 2018

PEŠAT, Zdeněk: *Jaroslav Seifert*. Praha. Čs. spisovatel 1991

HARÁK, Ivo: *Básník a jeho čas*. Praha. Printia 2012

Klíčová slova: šedesátá léta, normalizace, samizdat, Charta 77, Nobelova cena za literaturu, absurdní drama

Třetí přednáška: Současná česká literatura, její základní rysy a institucionální zázemí

Prostudujte přednášku v pptx.

Odpovězte na následující otázky:

- 1) Jak se jmenují naše čtyři největší spisovatelské organizace (s celostátní působností)?

- 2) Které současné literární ceny znáte a jaká jsou jejich specifika?
- 3) Jaké problémy provázejí naše literární dění po roce 1989?
- 4) Významným počinem mapujícím literární vývoj mezi roky 1945 – 1989 je publikace vydaná péčí Ústavu pro českou literaturu České akademie věd. Jak se jmenuje, kdo byl vedoucím autorského kolektivu, jak byste tuto publikaci stručně charakterizovali?
- 5) Výrazným představitelem tak zvaného neakademického diskursu při výkladu literárních děl je post-surrealistický básník, nositel Státní ceny za literaturu. Jak se jmenuje a jaký je název publikace obsahující jeho uměnovědnou publicistiku (za niž cenu získal)?

Formulujte odpovědi:

Příklady odpovědí na formulované otázky:

1) Obec spisovatelů (jejíž členská základna po roce 2000 poklesá a aktivity jsou podvazovány nedostatkem financí); pro nespokojenost s aktivitami Obce i jejím vedením vzniká (zejména z řad mladších, také v zahraničí vydávajících tvůrců ve druhé dekádě nového tisíciletí Asociace spisovatelů; už před listopadem 1989 je obnoveno České centrum Mezinárodního PEN-klubu; jediné naší spisovatelské organizace s mezinárodním přesahem (sdružuje cca 300 našich nejvýznamnějších slovesných tvůrců); k aktivitám normalizačního Svazu českých spisovatelů se hlásí jediná explicitně politicky orientovaná spisovatelská organizace (výrazně levicového zaměření) - Unie spisovatelů.

2) Ministerstvo kultury „obhospodařuje“ Státní cenu za literaturu („Uděluje se autorovi k ohodnocení významného původního literárního díla vydaného v českém jazyce v daném roce nebo v roce předcházejícím. Státní cenu lze udělit rovněž k ohodnocení dosavadní literární tvorby.“) a Státní cenu za překladatelské dílo. Z *nestátních* cen má největší ohlas cena Magnesia litera; která se uděluje v několika kategoriích, mj. také jako Litera za prózu a Litera za poezii. Absolutní vítěz obdrží Magnesii literu spolu s finanční prémie. Nejvýznamnějším ohodnocením mladých slovesných tvůrců je Cena Jiřího Ortena. Udílí se autorům, kteří v roce ocenění nepřesáhnou 30 let věku. Z regionálních cen je významnou v Plzni udílená Cena Bohumila Polana: pro autora či dílo s vazbami k západu Čech.

3) Nebezpečí podceňování humanitních disciplin, nová média se mohou stát konkurencí četbě, rozpadá se jednotná distribuční síť, knižní podnikání je ekonomicky nevýhodné (takže jsou autoři i nakladatelé mnohdy závislí na soukromých sponzorech nebo na finanční podpoře z veřejných prostředků), literatura i její reflexe je vytěšňována z denního tisku, tvůrci a čtenáři se uzavírají do ghetta tvořícího společenskou minoritu.

4) Za pokus o nový výklad vývoje české literatury po roce 1945 lze pokládat zejména publikaci Pavla Janouška a kolektivu (zejména autorů z okruhu Ústavu pro českou literaturu AV ČR): *Dějiny české literatury 1945-1989*. Jde o rozsáhlé čtyřdílné kompendium, jež podává ucelený výklad o vývoji české literatury v období od konce druhé světové války do pádu komunistického režimu v roce 1989. Na publikaci, která je projektem Ústavu pro českou literaturu AV ČR, se autorsky podílí více než padesát literárních vědců z nejrůznějších institucí, vedle pražského a brněnského pracoviště Ústavu pro českou literaturu AV ČR především filozofických a pedagogických fakult českých a moravských univerzit. Autoři zasazují literární vývoj do širších společenských, politických a kulturních souvislostí a věnují se všem oblastem literatury, tedy vedle krásné prózy, poezie a dramatu také např. literatuře pro děti a mládež, literatuře faktu, populární beletrii (tzv. lidové četbě), literatuře v rozhlasu a televizi, organizaci nakladatelského podnikání atd.

5) Jde o rozsáhlou publikaci Petra Krále *Vlastizrady*. Celek pokrývající více než půl století je rozčleněn do čtyř částí: šedesátá léta, léta autorova pobytu ve Francii, léta devadesátá a konečně léta 2000-2014, následující po Králově návratu do Čech. Téměř polovina textů byla autorem přeložena z francouzštiny, v níž je mimo jiné uveřejňoval v deníku *Le Monde* nebo v týdeníku *L'Express*, také - a především - však v řadě odborných, někdy exkluzivních publikací věnovaných poesii a umění. Texty si přitom i v nejvíce "specializovaných" pasážích podržují konkrétnost a obrazotvornost vlastní textům básníka, jak tomu odpovídá rovněž skladba knihy, kde žádná ostrá hranice neznačí předěl mezi esejem, článkem a prostou glosou, teoretickou úvahou a lidským svědectvím. Smysl pro kritický rozbor jevů i děl a názorová vyhraněnost Králových soudů, často polemicky vyhocená, jsou přitom konstantním prvkem textů ze všech uvedených období a tím, čím v každém z nich hrály podnětnou roli.

Rozšiřující četba:

KRÁL, Petr: *Vlastizrady*. Praha. TORST 2015

JANOUSEK, Pavel a kol.: *Dějiny české literatury IV*. Praha. Academia 2008

ZIZLER, Jiří: Otevřená dekáda. In: *V souřadnicích volnosti*. Praha. Academia 2008. S. 33 – 34

PIORECKÝ, Karel: Česká literární kultura 2001 – 2010. In: *V souřadnicích mnohosti*. Praha. Academia 2014. S. 19 – 22, 37 – 39

MACHALA, Lubomír: Obnovení svéprávnosti. Jak se v polistopadové době změnilo postavení a funkce české literatury? *HOST* 10 / 2004. S. 12 – 16

Klíčová slova: spisovatelské organizace, literární ceny, proměna literatury po listopadu 1989, akademický a neakademický diskurs, problémy současné české literatury

Čtvrtá přednáška: Literatura a (tištěná) literární periodika po listopadu 1989

Prostudujte přednášku v pptx.

Odpovězte na následující otázky:

- 1) Jaká čistě literární periodika u nás oficiálně vycházejí před listopadem 1989?
- 2) Vyjmenujte a stručně charakterizujte nejvýznamnější literární periodika vydávaná po listopadu 1989 (do r. 2000)
- 3) Které z významných literárních periodik má své kořeny na labskoústecké univerzitní bohemistice?
- 4) K jaké výrazné změně v publikování literárních textů dochází na počátku nového milénia?
- 5) Jak byste rozdělili elektronická média věnující se na internetu literatuře?

Formulujte odpovědi:

Příklady odpovědí na formulované otázky:

1) Před listopadem 1989 existují vlastně pouhá dvě oficiálně vydávaná literární periodika: od počátku normalizace vydávaný Literární měsíčník a na konci 80. let vznikající (*přestavbový*) Kmen; což znamená, že spektrum neoficiálních (exilových, samizdatových) periodik je oproti nim mnohem bohatší.

2) Literární noviny zprvu navazují na tradice 60. let, později se soustřeďují na širší filozofické reflexe (V. Bělohradský), na konci milénia (pod J. Patočkou) na problematiku ekologickou / což znamená omezení prostoru pro literaturu a její reflexi. TVAR – zejména pod L. Kasalem - je blízký postmodernímu odmítání normativního pojetí literatury. Časté jsou zde mystifikace, boření mýtů a legend. Příloha TVARy přináší kratší ucelená literární díla. HOST byl původně samizdat. revuí. V oficiálních počátcích obsahuje komponované autorské bloky; zejména duchovně orientovaných tvůrců a surrealistů. Od r. 1997 (šéfredaktorem se stává M. Balašík) následuje obrat k reflexi současné (často i populární) literatury. Revolver Revue je také původně samizdatová. Důležitou roli zde hrají: Princip autenticity, kreativního sepětí umělceva života s tvorbou. Provokace, alternativní kultura. Vychází z poetiky 2. a 3. undergroundové generace. Souvislosti – zpočátku je provází zdůraznění katolické orientace tvůrců a děl; s příchodem M. C. Putny i kontroverzní témata moderního katolictví: feminismus, homosexualita, underground. Analogon je neosurrealistická revue navazující na své počátky z konce 60. let. Pouze poezii se zprvu věnují revue Obratník (1994 – 1999) a Psi víno (od r. 1997). Mezi kulturními rubrikami či přílohami novin představují výjimku literární příloha Lidových novin Národní 9 a kulturně-literární příloha Práva Salon. Výrazně ideologicky orientovanou je příloha Obrys – Kmen komunistických Haló novin.

3) Původně revue studentů bohemistiky UJEP Pandora se od r. 2006 pod vedením Kateřiny Toškové stává reprezentativní literárně-teoretickou revuí s monotematickými čísly reflektujícími aktuální trendy v humanitních vědách. Redakce se následně z Ústí přesouvá do Prahy.

4) Řada slovesných tvůrců přesouvá své aktivity dominantně nebo výhradně do oblasti internetové komunikace. Jde zejména o tvůrce tehdy nejmladší autorské generace; anebo o autory svázané se sci-fi / fantasy komunitou (O. Neff).

5) Daná elektronická média můžeme rozdělit do tří nejdůležitějších skupin: **Literární servery** jsou webové aplikace, které umožňují prakticky komukoli bez výraznějšího omezení publikovat literární pokusy na internetu. Vymykají se literárněkritické reflexi a tvorbu (i její kritiku) prezentují jako volnočasovou aktivitu. Významnějšími se staly ty, u nichž existuje zpětná vazba (tedy také redakční rada): např. Totem nebo Písmák. **Internetové časopisy** jsou literární periodika, která neusilují o tištěnou podobu a digitální médium přijímají jako plnohodnotný (často jediný) způsob své existence. Příkladem je Dobrá adresa nebo toliko v elektronické podobě obnovené Divoké víno. **Internetové portály** zachovávají technologickou strukturu webové stránky; například iLiteratura nebo Portál české literatury.

Rozšiřující četba:

ZIZLER, Jiří: Otevřená dekáda. In: *V souřadnicích volnosti*. Praha. Academia 2008. S. 29 – 33

PIORECKÝ, Karel: Česká literární kultura 2001 – 2010. In: *V souřadnicích mnohosti*. Praha. Academia 2014. S. 21 – 31

MACHALA, Lubomír: *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990 – 1995*. Olomouc. Rubato 1996

DOKOUPIL, Blahoslav a kol.: *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Olomouc – Brno. Votobia – HOST 2002

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz>

Klíčová slova: literární periodika, listopad 1989, tištěná a elektronická média, literární servery, internetové časopisy, internetové portály,

Pátá přednáška: Literární kritika po listopadu 1989

Prostudujte přednášku v pptx.

Odpovězte na následující otázky:

- 1) Definujte literární kritiku.
- 2) Jaké jsou specifické problémy české literární kritiky po roce 1989?
- 3) Kde bychom skutečnou literární kritiku našli na internetu?
- 4) Ve kterých tištěných revuích vzešlých z půdy Katedry bohemistiky PdF UJEP se objevuje také literární kritika?
- 5) Které v poslední době vydané umělecké antologie mapují literární dění Ústeckého kraje?

Formulujte odpovědi:

Příklady odpovědí na formulované otázky:

1) Literární kritika si prostřednictvím textů klade za cíl interpretovat, hodnotit a třídit literární díla. Posuzuje přitom jak nově vyšlá díla, tak texty staršího data, chce-li je podrobit novému kritickému pohledu; odborná kritika přitom bere v potaz tendence světové literatury, popř. alespoň určité národní literatury nebo příslušného žánru. Jednotlivá literární kritika je zpravidla textem, který o určitém literárním díle pojednává. Může být různého rozsahu, od krátkých recenzí přes delší eseje až po kritické zhodnocení např. souborného díla určitého autora (monografie). Kratší texty, nejčastěji o nových či nově přeložených literárních dílech, vycházejí nyní zpravidla v literárních časopisech či na literárních serverech.

2) LK je po listopadu 1989 sice zbavena ideologického balastu a cenzurních otěží, ale je také vytěšňována z denního tisku; neumí se náležitě prezentovat v rozhlasu či televizi. LK si nezvykla na komunikaci v el. médiích; až na výjimky (Dobrá adresa, iLiteratura) zde nemá náležitou podobu ani kvalitu. Ztrácí mimoliterární (=společenský) přesah. Pokud se o něj pokouší (J. Peňás), činí tak na nízké úrovni. Rozevírají se nůžky mezi kritikou „deníkovou“ x „uměleckou“ x „akademickou“ (J. Peňás x P. Král x K. Piorecký). V akademickém prostředí nejsou kritické texty přijímány s respektem jako uznávané v rámci databází výstupů. Klesá společenské renomé literární kritiky a zdánlivě v ní absentují osobnosti rozměrů šaldovských.

3) Skutečnou kritiku najdeme toliko v internetových časopisech a na internetových portálech; v současnosti tedy například v Dobré adrese či Kulturních novinách nebo na portálu iLiteratura.

4) V revuích Pandora a H_aluze; obě však v současnosti vycházejí v Praze.

5) To je zachyceno ve sbornících regionální literatury Sever, západ, východ (zejména I a II; oba vycházejí péčí Katedry bohemistiky PdF UJEP) a ještě předtím v antologii severočeské umělecké scény Od břehů k horám (již vydalo nakl. Votobia).

Rozšiřující četba:

ZIZLER, Jiří: Otevřená dekáda. In: *V souřadnicích volnosti*. Praha. Academia 2008. S. 21 – 27

PIORECKÝ, Karel: Česká literární kultura 2001 – 2010. In: *V souřadnicích mnohosti*. Praha. Academia 2014. S. 32 – 35

KRÁL, Jiří T.: Kopání do mrtvol. Česká literární kritika L. P. 2008. A2 13 / 2008. S. 8

HARÁK, Ivo: *Býýýt odněkud*. Praha. Protis 2010

HAMAN, Aleš: *Nástin dějin české literární kritiky*. Jinočany. H+H 2000

Klíčová slova: literární kritika, denní tisk, tištěná literární média, elektronická média, literární kritika v Ústeckém kraji, specifika a osobnosti české polistopadové literární kritiky

Přednáška šestá: Proměny dramatu po listopadu 1989

Prostudujte přednášku v pptx.

Odpovězte na následující otázky:

- 1) Jaké jsou příčiny tak zvané divadelní krize počátku devadesátých let minulého století?
- 2) Která odborná periodika se věnují kritické reflexi divadelního dění u nás?
- 3) Jmenujte tři hlavní tendence divadelní tvorby devadesátých let.
- 4) Na prahu nového tisíciletí se u nás silně rozvíjí dokumentární drama. Stručně je charakterizujte.
- 5) Mezi takzvanými divadly malých scén má u nás své čelné místo také jedno labskoústecké divadlo. Jak se jmenuje, kdy vzniká a jakého největšího úspěchu dosáhlo?

Formulujte odpovědi:

Příklady odpovědí na formulované otázky:

- 1) Divadlo ztrácí schopnost formulovat autentické postoje a jejich prostřednictvím rozvíjet jednu ze svých tradičních funkcí. Suverénní postavení divadel v české kultuře (dědictví *listopadu*) se ukazuje být iluzí. Krize návštěvnosti znamená pro mnohá divadla i krizi ekonomickou. Ekonomické a politické změny (včetně i *právního vakuu*) působí divadlům existenční problémy; jinde vedou ke komercializaci divadelního provozu. Absentují nové původní české divadelní hry.
- 2) Jsou to zejména Divadelní noviny a Svět a divadlo.
- 3) **Napětí mezi minulostí a současností**, jehož motivací je snaha vyrovnat se s mravními selháními minulosti. **Groteskní negace přítomnosti** tvoří nejsilnější linii původní dramatické

tvorby v devadesátých letech u nás. Časté je v ní zobrazování (nemotivovaného) násilí a dalších patologických jevů rodících se z banálních a absurdních situací, stejně jako rezignace na hlubší psychologický ponor. Poslední je **tendence lyrická**; pod níž můžeme zahrnouti lyrické a psychologické drama. Jedinec zobrazován jako sice komplikovaná, ale jedinečná bytost. Příběhy směřují k obecnému podobenství o světě a lidské společnosti. Tematizuje se zde vnitřní prázdnota, odcizení, konzumerismus, zmechanizování života i apokalyptické vidění světa.

4) Dokumentární drama je dramatická forma vyrůstající z faktografických materiálů; která chce být politicky angažovaná, má sociální rozměr a uplatňuje postupy epického divadla – včetně metody koláže či montáže.

5) Labskoústecké Činoherní studio vzniklo v roce 1972. Jeho takzvaná česká sezóna 1999 – 2000 byla oceněna divadelními kritiky: divadlo získalo Cenu Alfréda Radoka (divadlo roku).

Rozšiřující četba:

VODIČKA, Libor: Drama. In: *V souřadnicích volnosti*. Praha. Academia 2008. S. 555 – 586

JUNGMANNOVÁ, Lenka: Drama (v divadelních souvislostech. In: *V souřadnicích mnohosti*. Praha. Academia 2014. S. 607 – 636

JANOUSEK, Pavel: *Studie o dramatu*. Jinočany. H + H 1993

NEKOLNÝ, Bohumil a kol.: *Divadelní systémy a kulturní politika*. Praha. Divadelní ústav 2006

ŠVEJDA, Martin J.: (Nejen) o „české sezoně“ Činoherního studia. *Svět a divadlo* 6 / 2000. S. 81.

Klíčová slova: divadla malých scén, krize divadla, tendence české polistopadové divadelní tvorby, dokumentární drama, Činoherní studio

Přednáška sedmá: Ego-dokumentární současná česká umělecká próza: Kořeny, tradice, přítomnost

Prostudujte přednášku v pptx.

Odpovězte na následující otázky:

1) Jak je definován „pakt autobiografický“?

- 2) Stručně charakterizujte literární (umělecký) ego-dokument.
- 3) Který z představitelů pozdní moderny jej přináší do české literatury a který z představitelů pozdní avantgardy (sám člen Skupiny 42) dále pěstuje?
- 4) Jmenujte alespoň tři autory ego-dokumentárních textů se vztahem k městečku Tasovu.
- 5) Jaký postup odlišuje umělecký dokument (například v podání Ludvíka Vaculíka) od primárně věcného svědectví (takového Václava Černého)?

Formulujte odpovědi:

Příklady odpovědí na formulované otázky:

- 1) Pakt autobiografický je podle Ph. Lejeuna žánrově orientovaná shoda mezi autorem a čtenářem, jež je základem referenční recepce textu.
- 2) Ego-dokumentem v umělecké literatuře rozumíme takový text, který vykazuje formální znaky autobiografického textu (podle Lejeuna): zájmenná forma, orientace na adresáta, časové vztahy, příznaky referenčního diskursu; který vede v řádu autorské intence nezakrytou spojnici mezi autorem externím a interním (mluvčím textu: je zvýrazněna *identita autora a vypravěče*), který se také v rámci žánrové tradice) vztahuje k žánrům dokumentujícím autorské JÁ; v němž jsou nicméně přítomny momenty umělecké fikce: výběr a stylizace, kryptonyma, textová seberefektivnost, umělecká obraznost, přítomnost narativních postupů a d.

3) Jsou jimi Jakub Deml, a Jan Hanč.

4) Jakub Deml, Stanislav Vodička, Karel Švestka.

5) Výběr tvárných prostředků, které (aniž by zcela zastřely onen *dokumentární ráz*) umožní autorovi vytvořit a čtenáři posléze ve svém vědomí realizovat rozličné narativní a významové linie, jež ve svém úhrnu vytvářejí smysl díla. A toto v posledku chápat jako dominantně nebo také dílo umělecké (s funkcí estetickou co dominující a organizující /rolí funkcí ostatních/).

Rozšiřující četba:

FISH, Stanley: *S úctou věnuje autor*. ÚČL AV ČR. Praha – Brno 2004 (Překlad Petr A. Bílek)

LEJEUNE, Philippe: *Le Pacte autobiographique*. Seuil, coll. "Poétique". Paris 1975

NÜNNING, Ansgar a kol.: *Lexikon teorie literatury a kultury*. HOST. Brno 2006. S. 578

HARÁK, Ivo: *Býýt odněkud*. Kritiky, eseje. Protis. Praha 2010

ZIZLER, Jiří: Otevřená dekáda. In: *V souřadnicích volnosti*. Praha. Academia 2008. S. 20 – 21

Klíčová slova: Ego-dokument, současná česká literatura, česká próza, svědectví, literární fikce, umělecké dílo, intence, autor, čtenář, Jakub Deml, Jan Hanč, Josef Suchý, Jaroslav Seifert, Václav Černý, Ludvík Vaculík, Karel Švestka, Antonín Bajaja, Igor Fic, Hana Sánarová, Vladimír Novotný, Petr Kukul, Ivo Fencel

Osmá přednáška: Literární život v ústeckém regionu po roce 1989

Prostudujte přednášku v pptx.

Odpovězte na následující otázky:

1) Jak byste souhrnně nazvali skupinu převážně severočeských prozaiků (k nimž patřil i V. Páral), kteří se koncem 60. let a za normalizace věnovali tzv. výrobnímu románu a jak byste vymezili jejich zaměření?

2) Jak se jmenuje po listopadu 1989 v ústeckém regionu působící spisovatelská organizace a kdo stojí v jejím čele?

3) Jmenujte nejzávažnější problémy provázející polistopadový literární život regionu.

4) Jmenujte některé význačné osobnosti střední prozaické generace Ústeckého kraje a stručně charakterizujte jejich tvorbu.

5) Jmenujte některé význačné básnické osobnosti střední a mladší generace Ústeckého kraje a stručně charakterizujte jejich tvorbu.

Formulujte odpovědi:

Příklady odpovědí na formulované otázky:

1) Jde o tzv. severočeskou literární školu sestávající z prozaiků (V. Páral, J. Švejda, J. Volák, J. Suchl a d.), kteří variují poetiku tzv. výrobního románu: důležitou roli sehrává obraz pracovního prostředí či lidské každodennosti, *technicistní* způsob psaní, jemný nádech společenské kritiky (konzumního způsobu života a jeho zmechanizování do automaticky vykonávaných rituálů, kariérismu, bezcitnosti), jakož i využívání postupů populární literatury (kriminálního románu u Švejdy, erotických textů u Párala).

2) Jde o Severočeský klub spisovatelů – v jehož čele je publicista a prozaik Ladislav Muška.

3) Po zániku Severočeského nakladatelství není v regionu větší a reprezentativní nakladatelský dům a po zániku Severočeského deníku a (Severočeského) Dialogu absentuje publikační tribuna pro autory / kritiky z regionu; Ústecký deník přináší toliko kulturní zpravodajství a občas také anotace děl. Severočeský klub spisovatelů sdílí problémy Obce spisovatelů; v současnosti jsou jeho členy zejména starší autoři – z mladších většinou marginální tvůrci. Kulturní dění je v regionu rozděleno do řady rozličných zájmových (často spolu nekomunikujících) skupin a jeho recepce je problematizována nedostatkem humanitně vzdělaných recipientů.

4) Najdeme zde například postmoderně hravé, na hraně zábavné literatury se pohybující zpodobení nedávných dějin (M. Fahrner) či erotických peripetií (J. Balvín), kunderovskyo-kafkovské vyrovnávání se s krajovými traumaty (M. Fibiger) či subverzivně dravé, groteskně nekorektní zmáhání přítomnosti (P. Linhart).

5) Pro významnější básníky je typický existenciální (byť jemně groteskní) prožitek přítomnosti v řeči a krajině (M. Děžinský), vztah k druhdy zapomínané (nyní expresivně podané) sudetské minulosti (R. Fridrich) nebo vpád mluvenosti a všednosti (včetně profesní mluvy) do básnického textu (J. H. Kalif, T. Řezníček).

Rozšiřující četba:

HARÁK, Ivo: *Být odněkud*. Kritiky, eseje. Protis. Praha 2010

BALVÍN, Jaroslav: *Kalné vody*. Marginální autoři Ústeckého kraje. Concordia. Praha 2005

BALVÍN, Jaroslav: *Skryté vrstvy*. Grafobal press. Praha 2007

KOZELKA, Milan (ed.): *Od břehů k horám*. Votobia. Olomouc 2000

SUK, Tomáš a kol.: *Sever, západ, východ*. UJEP. Ústí nad Labem 2007

Klíčová slova: ústecký region, severočeská literární škola, Severočeský klub spisovatelů, prozaici, básníci střední generace, problémy literárního dění v regionu